

Vocabulari d'estils literaris personals.

Anàlisi, avaluació i propostes d'expansió

JOSEP LLORENÇ I BLAT
Universitat de Girona
fornellsrepublic@gmail.com

Doctor en Ciències Humanes i de la Cultura per la Universitat de Girona, amb la tesi *Les Sentències catòliques del diví poeta Dant (1545) de Jaume Ferrer de Blanes. Edició crítica, estudi i contextualització biogràfica i literària*, sota la direcció del doctor Ramon Alcoberro i Pericay. Llicenciat en Filologia Catalana (Universitat de València). Fa recerca en l'àmbit de la literatura de les edats moderna i contemporània, especialment de les traduccions al català i dels textos poliglotes que tenen com a llengua vehicular la catalana. Col·laborador investigador del grup de recerca NISE (Literatura Catalana de l'Edat Moderna) de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona.

Resum

Aquest treball presenta un conjunt de termes d'ús comú dins els textos de crítica literària. Resolen una de les necessitats dels crítics, la denominació dels trets que defineixen les obres de la literatura catalana, i, alhora, fan una aportació definitiva a la terminologia universal en l'àmbit en què els Països Catalans han destacat de sempre, d'ara i de demà: la literatura.

PARAULES CLAU: terminologia; derivació; sufixació; literatura; estils

Abstract

Vocabulary of personal literary styles. Analysis, evaluation and proposals of expansion

This paper presents a set of terms commonly used in the texts of literary criticism. They provide a solution to critics' needs and the names of the features that define the works of Catalan literature and, at the same time, they also make a definitive contribution to the universal terminology in a field in which the Catalan-speaking area has always stood out: literature.

KEYWORDS: terminology; derivation; suffixation; literature; style

TERMINÀLIA 13 (2016): 17-27 · DOI: 10.2436/20.2503.01.89
Data de recepció: 01/03/2015. Data d'acceptació: 30/09/2015
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

Malgrat que la terminologia com a disciplina, és a dir, com a fenomen sistematitzat, neix oficialment als anys trenta (del segle XX), «comme une discipline systématique et une pratique organisée, est née à Vienne dans les années trente suite aux travaux d'E. Wüster» (Cabrè, 2000, p. 11), el cas és que en català, a l'edat mitjana, hi ha casos en què es procura de sistematitzar la creació neològica com a eina per a una expressió acurada dels termes propis d'estudi i coneixement. Ramon Llull ja mostra una voluntat conscient, com es veu en les seves successives obres científiques i filosòfiques, segons una sistematització establerta a causa d'interessos no estrictament lingüístics (Bonner i Ripoll, 2002, p. 46-57). Tractant de l'Ars i la Lògica, hom diu: «el cas d'aquest llibre és especial, sobretot per la quantitat de terminologia filosòfica, teològica i específicament lul·liana que conté» (Bonner, 2012, p. XXI). En aquest sentit, també s'havien pronunciat d'altres autors.

Amb molt bon sentit Francesc de B. Moll ha ajuntat en un capítol a part els mots que es troben en la prosa de Llull i que són el resultat d'un procés de derivació. Ja hem advertit que constitueixen el 20 per cent del vocabulari lul·lià i ens il·lustren sobre un capítol molt important de la història de la llengua: la creació de noves paraules mitjançant la sufixació (Nadal; Prats, 1982, p. 349).

El lèxic de la prosa de Llull és ric i divers, amb un total d'uns 7.000 mots amb personalitat estructural i semàntica pròpia, abundant en cultismes i en mots tècnics, mancat gairebé, a diferència del que ocorre en la seva poesia, de provençalismes i provist d'alguns termes propis del parlar de Mallorca, on viuen encara avui dia. En síntesi, de tot el conjunt del lèxic lul·lià, el 52 % és format per mots genuïnament catalans, el 18 % per llatinismes, el 20 % per mots derivats dins el català, el 7 % per mots emprats només per Llull, el 2 % per noms propis, l'1 % per provençalismes i alguns arabismes.

Llull es veié, de vegades, obligat a incorporar mots presos directament del llatí i fins a crear-ne de nous. Al *Pròleg de l'Art amativa*, referint-se a la necessitat d'aquests mots per a determinades expressions, deia: «E cor havem fretura de vocables qui no són en vulgar, cové-nos usar alguns vocables qui són en latí, e encara d'alcunes paraules estranyes qui no són en vulgar ni en latí». [...]

Tanmateix convé recordar que Llull es va veure forçat a inventar aquestes paraules per tal de satisfer les necessitats d'expressió dels seus conceptes filosòfics i teològics (Medina, 2009, p. 24).

Durant els segles posteriors, el treball terminològic ha continuat a mans de múltiples autors i institucions i, a les acaballes del segle XX, l'activitat voluntarista més que no pas professionalitzada va ser presidida per la idea d'evitar, com la intenció primera de Wüster, la diversificació estèril de termes o mots d'especialitat per a un mateix concepte o objecte, «a fi d'arribar a unes

resolucions i a unes propostes uniformes» (Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències, 1978, p. 1).

Actualment, l'ús de neologismes té un origen màxim en la derivació, seguida del manlleu de mots de l'anglès i d'un augment considerable de la composició culta i patrimonial (Guerrero i Pérez, 2012, p. 30). La sufixació és, com se sap, una pràctica sovintejada pels especialistes de qualsevol matèria de coneixement i treball, que, d'una banda, a fi de no repetir els termes o sintagmes, creen els neologismes per una mena d'esnobisme de grup, i, d'altra banda i alhora, obligats per la necessitat de la redacció, en creen mecànicament per analogia a d'altres que ja usen habitualment.

I d'entre tots els sufixos, *-isme* i *-ista* són dels més productius, formant substantius i adjectius derivats de noms propis i comuns i, també, d'adjectius.

Els sufixos *-ista* i *-isme*

El sufix *-ista*, que pot crear formes nominals i adjectives, és el més productiu a tots els grups. D'acord amb la gramàtica de l'IEC, *-ista* s'utilitza com un sufix nominalitzador que, adjuntat a una base nominal o adjectival, forma noms d'ofici i noms dels partidaris d'un cert sistema, dels qui professen una certa doctrina, dels qui estan afiliats a un partit o dels qui practiquen un esport o un art. [...]

I això mateix explicaria també l'elevada productivitat del sufix *-isme*, considerat per totes les gramàtiques com l'afix que, adjuntat a bases nominals, forma noms de doctrina o d'opció ideològica. De fet, la relació semàntica entre els dos sufixos és tan estreta, que es podria considerar que es tracta del mateix sufix (Cabrè, Domènech i Estopà, 2014, p. 48-50).

El sufix *-isme*, que genera el nom d'una doctrina o d'una opció ideològica, implica l'existència dels seguidors de la dita doctrina o opció, denominats a partir de la mateixa base nominal combinada amb el sufix *-ista*. Aquesta és la significació que origina aquest article; això, però, no treu l'existència dels diversos valors del sufix, que, a més, pot anomenar tasques i actituds humanes (*ciclisme*, *egoisme*, *interiorisme*, *sexisme*), elements lingüístics (*barbarisme*, *neologisme*), afeccions patològiques (*alcoholisme*, *paludisme*) o fenòmens físics i naturals (*magnetisme*, *metabolisme*); aquestes possibilitats de significació són una mostra representativa i no pas exhaustiva (Rull, 2002; Rull, 2007; Rull, 2009).

La consulta de la base de termes Cercaterm (TERMCAT), sobre els mots amb sufix *-isme*, comprèn una llista primera, a l'àrea temàtica «Arts», de 93 resultats, que donen nom a corrents artístics i estètics, estils, moviments i fenòmens, mots com *impressionisme*, *manierisme*, *noucentisme*; només hi ha tres casos en què la sufixació ha estat feta a partir d'un antropònim: *caravaggisme* (< Caravaggio), *pal·ladianisme* (< Palladi), *wagnerisme* (< Wagner). La següent cerca al Cercaterm, feta a l'àrea temàtica «Llengua. Literatura», treu 88 resultats substantius, referits a estils literaris, teories lingüístiques (*estructuralisme*), modalitats d'investigació (*críticisme*),

tipus de relacions entre unitats (isomorfisme, polimorfisme) o, senzillament, actituds lingüístiques (purisme); només hi ha un cas en què la sufixació ha estat feta a partir d'un antropònim (fabrisme, tot indicant «Normativització de la llengua catalana impulsada per Pompeu Fabra, adoptada per l'Institut d'Estudis Catalans»).

Si aquesta consulta l'efectuem sobre la base de dades LOFC (Lèxic Obert Flexionat de Català), recurs disponible sota el manteniment de l'IULA (Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra), el resultat és que hi ha 1.416 mots acabats en *-isme*, dels quals la major part són formats a partir del sufix *-isme*; no ho són pas, però, *abisme* ni *sisme*. D'aquí, poc més del deu per cent dels mots (153) són derivats d'un antropònim (*cesarisme* < Cèsar) o, en cinc casos, d'un sociònim (*cartisme* < People's Charter; *fabianisme* < Fabian Society; *orangisme* < orde d'Orange; *ratpenatisme* < Lo Rat Penat; *trentisme* < Manifest dels trenta). Exactament n'hi ha:

- 43 de relacionats amb la religió (*adamisme* < Adam [...] *zurvanisme* < Zurvan),
- 40 amb la política (*bakuninisme* < Bakunin [...] *trotskisme* < Trotski),
- 26 amb les ciències (*daltonisme* < Dalton [...] *taylorisme* < Taylor),
- 22 amb la filosofia (*epicureisme* < Epicuri [...] *socratisme* < Sòcrates),
- 11 amb la psicologia (*freudisme* < Freud [...] *xovinisme* < Chauvin),
- 7 amb algunes arts (*gaudinisme* < Gaudí [...] *preraphaelisme* < Rafael),
- 4 amb la literatura (*cervantisme* < Cervantes, *gongorisme* < Góngora, *petrarquisme* < Petrarca, *vallfogonisme* < rector de Vallfogona), i
- un amb la lingüística (*fabrisme* < Fabra).

Només tres o quatre, si hom vol, d'aquests mots responen al significat d'estil literari, és a dir, de manera de fer literatura segons el model de redacció i pensament d'un autor. Des del punt de vista formal, doncs, analitzant els elements que intervenen en la sufixació, els antropònims literaris són, en general, un element merament testimonial; no hi ha una producció de mots especialment remarcable tractant de literatura, és a dir, l'existència lexicogràfica i neològica és mínima quantitativament.

És real aquesta interpretació de l'existència de noms d'estils literaris si atenem la freqüència amb què en trobem pertot arreu dels mitjans de comunicació (entesos en el sentit actual)?

Des del punt de vista del significat, l'estat de la qüestió, la formació de substantius antropònims per sufixació amb *-isme* no reflecteix la realitat dels imitadors o seguidors de les tendències estilístiques iniciades individualment per obres prèvies a qui escriu.

No hi ha constància d'un volum de mots derivats, a partir dels antropònims, ampli, extens, que denoti l'existència d'activitats artístiques i literàries a la manera d'autors anteriors. Tothom, però, és conscient

de la influència a què se sotmeten, si fa no fa, totes les autories al llarg del temps, de manera que l'originalitat absoluta és impossible. Ningú no pot negar l'evidència que qui escriu, en aquest fragment que segueix, ha conegut la *Commedia* de Dante Alighieri: «La seva vida matrimonial s'ha esclavissat, si no al paradís, tampoc a l'infern: ha quedat a mig aire, penjada al purgatori» (Rodoreda, 2002, p. 14). El recurs, la intertextualitat conscient o inconscient, és tan antic com la literatura i és, actualment, més que vigent i visible sobretot en la paròdia cinematogràfica: reutilitzar imatges, situacions, diàlegs d'un film clàssic en un de nova factura sempre desperta algun atractiu entre el públic, si es fa en la dosi adequada. En literatura, aquest recurs fins i tot apareix inconscientment, sense que l'autor ni tan sols ho sàpiga; qui llegeix recull aquest *déjà vu* i sovint, com més subtil i incipient, més l'agraeix perquè satisfà el joc d'habilitat que suposa intuir les fonts de què s'ha nodrit el text que hom té al davant. Els qui investiguen les obres literàries, els criticistes literaris, que analitzen els orígens, el text, el caràcter i, tot plegat, les intimitats formals i de fons significatiu que es construeixen suggerides o animades pel context de l'autor, en el sentit més ampli possible, han anat, de fa segles, incorporant al seu llenguatge especialitzat nombrosos derivats per sufixació a partir de l'antropònim d'un autor, volent significar, en fer-ho així, una manera d'escriure: quant al tema o matèria, quant a la formalitat, quant a una personal combinació de recursos temàtics i formals, quant a una esbiaixada cosmovisió i una premeditada ignorància d'aspectes no desitjats o quant a una apoteosi d'un personatge per raó d'interessos polítics semiocults. Els criticistes en la seva investigació, de vegades, han vist allò que ni autors ni lectors han estat capaços d'observar i, fruit de la seva necessitat tècnica, han desenvolupat un seguit de termes d'ús gairebé exclusivament seu. Són les actualitzacions d'algunes obres literàries traslladades als mitjans audiovisuals (videojocs, pel·lícules, sèries televisives), la seva difusió i comentari als instituts d'ensenyament i les ressenyes periodístiques subsegüents les que difonen aquesta terminologia criticista (*rodoredisme* < Mercè Rodoreda, *carnerisme* < Josep Carner). Aquest trànsit dels mots d'especialitat al lèxic comú o general és un fenomen tradicional: els parlants fan seus els termes d'especialitat, mitjançant un procés de banalització que, actualment, comença als mitjans de comunicació i als centres educatius i acaba en boca de tothom, però amb una variació semàntica que, sovint, consisteix en una simplificació, una reducció del significat inicialment derivat de l'antropònim de l'autor.

Efectivament, els termes especialitzats que han passat per la fase de banalització a través de qualsevol dels recursos de difusió de mots (mitjans de comunicació, ensenyament de nivell mitjà, discursos de divulgació, etc.) si estan prou integrats a la competència del parlant mitjanament culte hi són inclosos o bé hauran de ser-hi; ara bé, els termes de

difusió molt restringida i només coneguts —i necessaris tant des del punt de vista de l'ús actiu com de la comprensió passiva— formaran part de les obres lexicogràfiques especialitzades i no es trobaran probablement mai —a no ser que es vulgaritzin— a cap dels diccionaris de llengua general (Cabrè, 2008, p. 64, nota 7).

Si algú llegeix o escolta una notícia sobre un accident aeronàutic o ferroviari i qui redacta la notícia diu que «es va trobar un espectacle *dantesc*», amb l'adjectiu *dantesc* poc que pensa en la literatura, senzillament recupera el significat integrat als diccionaris de la llengua com a lèxic comú i tothom ve a interpretar que hi ha hagut una catàstrofe humanitària, amb cossos mutilats escampats pertot arreu: «Que recorda la grandiositat, l'aspecte terrorífic, d'alguns escrits de Dant» (Diccionari de la llengua catalana, 2007, sub voce).

1 Estils literaris, moviments, corrents, etapes, períodes

Els conjunts de trets formals i temàtics, matisats per una sempre controvertida cronologia, determinen les classificacions del criticisme literari. Per què direm que un poema presenta un *medievalisme* formal? Perquè tal característica o tal altra, que ja havia estat descoberta, coneguda, aplicada i domesticada per uns determinats autors de l'edat mitjana, es fa constant al llarg del període i present al dit poema de manera directa, evident, *id est* còpia literal, o indirecta, intuïda: imitant, parafraçant, calcant estructures o idees (o mots, sintagmes, oracions, paràgrafs) i refent-les parcialment, suaument, dibuixant al text un rastre difús però perceptible.

Si entrem en matèria, com explicar que quelcom literari o artístic té a veure amb un altre quelcom anterior o diferent, podem assignar-hi o associar-hi una obra o autoria:

- Per via d'identificació, fent servir un [substantiu + -isme], a un cànon deduït per la crítica, la filosofia o la història de l'art o la literatura: *classicisme*, *medievalisme*, *humanisme*, *renaixentisme*, *barroquisme*, *manierisme*, *neoclassicisme*, *romanticisme*, *realisme*, *naturalisme*, *modernisme*, *simbolisme*, *idealisme*, *decadentisme*, *noucentisme*, *avantguardisme*, *surrealisme*, *neorealisme*, *existencialisme*, *realisme social*, *realisme màgic*, *postmodernisme*... «Aquesta idea de considerar que el rebuig del barroquisme i de l'èmfasi és una exigència de les propietats específiques de la llengua i l'esperit catalans» (Ginebra, 2006, p. 193).
- Per via d'identificació, fent servir el sintagma preposicional [del + substantiu], als cànons reconeguts: *del període clàssic*, *de l'edat mitjana*, *del Renaixement*, *del Barroc*, *de la Renaixença*, *de la postmodernitat*... «John Barth, però, parla amb molta prevenció de les “arts intermediàries” o de “mitjans combinats”, equiparant-les amb els novel·listes contemporanis que

escriuen novel·les segons l'estil del segle XIX» (Pradas, 2007, p. 148).

- Mitjançant mots del lèxic comú que passen a ser termes especialitzats de la crítica literària: *trobar lleu*, *trobar clus*, *trobar ric*, *tremendisme*, *bestialisme*, *maquinisme*, *miserabilisme*, *ruralisme*, *cosmopolitisme*, *pièce bien faite*... «Tot seguit feia unes pinzellades entre melangioses i humorístiques, sobre el “miserabilisme” dels poetes: “He conegut l'època trista dels poetes”» (Manent, 1982, p. 235).

A l'hora de caracteritzar una obra, un autor o un corrent, la crítica literària ha fet servir, a més dels aspectes acabats de referir, altres sistemes ben particulars i, doncs, ben especialitzats, que s'allunyen de la llengua comuna, fent servir elements onomàstics (topònims i antropònims):

- Derivar substantius, significant estil literari, a partir dels topònims que, per qualche raó, han estat lligats a un moviment literari (*asianisme* < Àsia; *parnassianisme* < Parnàs). Hom ha escrit: «Després de parlar de la humilitat de Rusiñol, l'orador esmentà el seu bohemisme incorregible, no pas dels que deixen pel camí les vestidures del cos i de l'ànima. Arreu on passava Rusiñol ho enriqueix tot» (Utrillo, 1932, p. 230). Val a dir que el mot bohemisme té origen en el topònim Bohèmia, regió txeca, tot i que ara per ara ha estat lexicalitzat i hom entén una manera de «viure precària i desordenada, deslligada de les convencions socials», pròpia dels bohemis (*Gran diccionari de la llengua catalana*, sub voce).
- Derivar substantius d'estil literari a partir dels antropònims dels autors que assoleixen un nivell d'originalitat suficient que sigui reconegut en altres obres. Així podem llegir: «Cal fer notar, a *Lo cant de las veritats*, tant com l'esment “a las celebradas xistosas poesías del inspirat poeta Vallfogona” (p. 8, en nota) i la presència adesiara d'un cert *vallfogonisme*» (Alegret, 2010, p. 138), on la derivació poc que surt de l'antropònim de l'autor del XVII, sinó del nom de ploma amb què se'l coneix comunament, *Rector de Vallfogona*, i d'aquí, «*vallfogonisme* m LIT Nom amb què hom coneix el fenomen d'imitació de les obres humorístiques i sobretot escatològiques de Francesc Vicent Garcia i Torres, *Rector de Vallfogona*, que es produí fins al començament del segle XIX i que es caracteritza en general per la seva quasi total manca de qualitat» (*Gran diccionari de la llengua catalana*, sub voce).

Hi ha algunes caracteritzacions que també s'han fet a partir de personatges literaris, però el significat és aplicable als trets caracterials dels éssers humans i no pas als trets de redacció dels autors; així, el *bovarisme*, terme derivat de *Madame Bovary*, obra del novel·lista màxim del realisme francès Flaubert, significa «Estat d'insatisfacció en els camps afectiu i social degut al desequilibri entre les aspiracions d'una persona que s'imagina superior al que realment és i les seves condicions socials, ambientals, psicològiques i intel·lectuals» (*Gran diccionari de la llengua catalana*, sub voce).

Hi ha d'altres sufixacions que han seguit el mateix procés, com *quixotisme*, que s'entén, a partir de la informació que hi ha als diccionaris, per «Condició de qui és emportat per un ideal a empreses temeràries, desproporcionades a les seves forces, a què ningú no el demana» (*Diccionari de la llengua catalana, sub voce*).

2 Usus scribendi o trets d'estil o estilemes

L'expressió *usus scribendi* fa referència a l'ús que els autors o un autor en particular, durant un període de temps determinat, fan de les regles sintàctiques, morfològiques i fonètiques; no pas dels usos generals de la llengua, que són comuns i, doncs, no poden ser objecte de diferenciació. Aquests *usus scribendi* aprofiten per atribuir una obra, considerada anònima, a un autor o a un període concret o, també, per reconstruir el text crític d'una obra (dels fragments deturpats o incomplets). També se'n diuen *trets d'estil*: «La introducció de rimes o assonàncies és un tret d'estil, sovint potser involuntari, de vegades, per contra, prou coherent i controlat, degut a una interferència amb el registre de l'èpica» (Asperti, 1993, p. 101).

Una tercera possibilitat, per referir-se als usos distintius d'elements lingüístics dins un text, és el terme *estilema*: «L'enumeració, d'altra banda, és un procediment paratàctic i, per tant, encara més senzill i més mnemotècnic. Els romanços tradicionals l'empraven com a estilema característic» (Meseguer, 1995, p. 357). Ultra aquest sentit, hi ha visions més àmplies del concepte, que fan referència a marques o petjades personals, identificables i intransferibles, tot i que sí imitables, d'una manera de fer tant en forma com en contingut d'un autor literari, que pot ser compartida amb els altres membres d'un moviment, generació, corrent o període; alguns entenen per estilemes *traces de pensament*, l'esquelet del pensament que es trasllada del mestre al deixeble, de l'autor primer d'una obra als imitadors posteriors o paral·lels, del patró a la imitació.

Del conjunt d'estilemes, de forma i de contingut, es deriva, doncs, l'estil d'un autor i els qui l'estudien, en algunes ocasions, li donen nom a partir de l'antropònim i el complement morfològic *-isme*.

3 A tall d'exemple

Suposem que en algun lloc es diu que tal obra mostra un *rodoredisme* evident o intuït. Si mirem els diccionaris no hi ha cap entrada que ajudi de comprendre què vol dir *rodoredisme*; sí que establim, és clar, la relació amb Mercè Rodoreda, però se'ns fa dur de saber què vol dir-se amb aquest terme. Igualment s'esdevé si llegim «En l'emprament d'aquests verbs i fórmules tan típiques de l'*usus scribendi* rodoredià hi ressona, bé que vagament, allò que els antics en deien el rapte creador» (Talave-

ra, 2013, p. 153). La construcció del terme i el seu significat correspon, d'una banda, als especialistes, en el cas concret dels estils literaris als crítics i estudiosos de la literatura, i, de l'altra, als terminòlegs que han de menar els complexos semàntics generats per la crítica a una síntesi més accessible i de format adequat a l'extensió textual de les bases de termes com el TERMCAT o els vocabularis específics.

L'activitat terminològica catalana, com hem dit en altres ocasions, va partir d'una doble base:

a) D'una banda, de la necessitat dels especialistes de les distintes branques del saber, de les professions i de l'activitat econòmica i cultural de disposar d'unitats lèxiques en català prou consensuades entre ells, i millor si podien ser avalades institucionalment.

b) D'altra banda, de la necessitat de la llengua catalana de posseir terminologia actualitzada en tots els àmbits d'especialitat a fi d'assegurar l'ús de la llengua en la comunicació sobre tots els temes.

En el primer sentit, van ser i continuen sent els especialistes els protagonistes de l'activitat terminològica, per tal com l'objectiu de la seva activitat era de fixar les unitats més adequades per a poder expressar i comunicar el contingut de les matèries respectives.

En el segon sentit, el tema ha cedit el protagonisme als planificadors i tècnics lingüístics (alguns d'ells anomenats terminòlegs), i indirectament als traductors i correctors, pel fet de tractar-se d'una activitat de base sociolingüística en el context del pla de normalització o promoció de la llengua (Cabrè, 2009, p. 9).

És a dir, el recorregut d'un terme com *rodoredisme* tindrà l'origen en un text propi del món de la crítica o de la recerca universitària, serà utilitzat pels mitjans de comunicació o per etapes bàsiques de l'ensenyament, serà sotmès a una simplificació periodística i, finalment, serà incorporat a un vocabulari d'especialitat o a una base de dades terminològiques. Definir el *rodoredisme* ve a ser fixar el conjunt d'estilemes (formes i continguts, intencions i perspectives, temes i influències admeses) descrits als textos de la crítica especialitzada:

I és que Txèkhov ha estat considerat un precursor del conte actual, l'autor que va portar a la plenitud el llegat dels grans mestres russos —Lleó Tolstoi o Nikolai Gogol—; un autor que va descobrir, sobretot, la força que pot tenir allò que és senzill, allò que és corrent i quotidià.

Aquesta darrera idea és important per a Mansfield i, de retop, per a la Rodoreda contista. Per a Txèkhov, de fet, no calen grans històries, ni drames punyents, sinó tan sols fragments, retalls d'una vida qualsevol d'un dia qualsevol; i els seus contes presenten un final obert com la mateixa existència humana. Des d'aquesta perspectiva, doncs, l'anècdota, en el sentit més convencional, despareix del conte. D'altra banda, Txèkhov, que buscava la màxima simplicitat per a les seves narracions, considera

que la brevetat és la mare de totes les virtuts. Però també cal assenyalar l'humor i la ironia com a registres rellevants per a l'autor rus, com ho van ser per a Mansfield i com ho van ser, també, en la producció rodorediana de postguerra. Així doncs, a causa de la influència de la contista neozelandesa —i la d'altres autors que se situen en una mateixa línia—, assistim a un canvi important en la narrativa rodorediana, una transformació que va marcar la seva «modernitat». Aquest canvi de rumb li va fer buscar la senzillesa, la simplicitat, alhora que la va obligar a deixar de banda les històries massa dramàtiques, massa literàries i, fins i tot, massa truculentes, com són algunes de les incloses a *Vint-i-dos contes*, probablement les més antigues (Arnau, 2001, p. 17-18).

Si hom fa un buidatge d'adjectius i delimitacions fetes per Carme Arnau, trobem que el *rodoredisme* té, en la segona de les tres etapes de què consta la narrativa curta de Rodoreda, pel que fa als continguts, l'estructura narrativa i l'extensió textual, aquests estilemes: senzillesa, brevetat, quotidianitat, humor, ironia i final obert. Contrastar aquestes opinions amb d'altres textos de la crítica, d'altres analistes de l'obra de Rodoreda, duu a establir els estilemes constituents del *rodoredisme* i això, doncs, ja permet d'incloure el terme en una base de dades o en un vocabulari d'especialitat (*Els estils literaris d'autoria personal*). Caldria afegir, és clar, els estilemes formals, com és, si més no un, en el cas de Rodoreda, l'ús de grafies inacceptables des del punt de vista normatiu per tal de reflectir la parla col·loquial de molts dels seus personatges (*verbi gratia*: «Zerafina», un dels contes de la col·lecció *La meua Cristina i altres contes*). Una anàlisi detinguda comporta matisacions del terme *rodoredisme* que surten de l'abast d'aquest petit treball de reflexió.

Entendre el *rodoredisme* com una manera de fer literària no exclou un sentit del terme més prosaic, no tan artístic, com és l'admiració per l'obra de Mercè Rodoreda, que es materialitza en referències molt diverses: «La cintura li segava la carn cada cop que respirava i en aquell moment es va recordar de la Colometa, a *La plaça del Diamant*» (Meseguer, 2003, p. 35). Una altra manifestació de *rodoredisme* convertirà en personatges d'altres obres posteriors (poesia, teatre, novel·la) els mateixos que ja havia creat ella: «TERESA. Em vaig casar. Ja sé que em vaig casar, però no vaig ser la primera. La primera vas ser tu, amb aquell... Com li deien? L'ebenista... NATÀLIA. Quimet» (Molins, 2008, p. 186). Un altre *rodoredisme*, un més, fa aparèixer Rodoreda com a part d'un context històric: «Ara que ho dius, sí, enmig d'aquest desori es van convocar i celebrar uns premis literaris. La Mercè Rodoreda va obtenir el premi Creixells per *Aloma*» (Anguera, 2009, p. 94). *Rodoredisme* és, doncs, tot allò pertanyent o relatiu a Mercè Rodoreda, sense excloure els seus entusiastes, que poden ser anomenats *rodoredistes*.

4 Els estils literaris d'autoria personal

Al llarg del temps han anat construint-se tots aquests termes d'especialitat que, per raons òbvies d'espai, mai no havien estat incorporats als diccionaris. Són termes, per posar uns exemples, com *dantisme* o *ausiasmarquisme* (Esteve, 1489; Fliscus i Amiguet, 1502; Rosembach, 1502; Onofre, 1575; Onofre, 1591; Onofre, 1600; Ginart, 1607; Lacavalleria, 1642; Torre, 1653; Torre, 1701; Torre, 1726; Lacavalleria, 1696; Ros, 1739; Ros, 1764; Esteve, 1803; Fuster, 1827; *Diccionari català castellà llatí francès italià*, 1839; Labèrnia, 1864; *Diccionari de la llengua catalana*, 1900). Els diccionaris i vocabularis d'especialitat dels segles XX i XXI tampoc no han introduït ni els exemples citats ni la resta de termes creats per identificar els estils literaris d'autoria personal. Un breu recorregut pels textos ens dona aquest panorama de creació terminològica; se segueix la cronologia dels autors sobre els quals s'ha construït el neologisme:

[...] en les odes i els himnes en Verdaguer es preocupi d'assolir un cert *homerisme* i *pindarisme* (Carner, 1986, p. 86).

S'hi van incrementar sensiblement, però, el *virgilisme* i l'*horacianisme*, capitanejat el segon per Josep Lluís Pous (Edo, 2007, p. 30).

[...] Canals és la figura més important del *senequisme* a Catalunya, i que Sèneca va ser molt divulgat (Carbonell, 1979, p. 120).

El gruix històric del *dantisme* català esdevé motiu d'orgull nacional que molts no dubten a evocar (Gavagnin, 2005, p. 195).

El fenomen de l'*ausiasmarquisme*, però, és el que més ha atret l'atenció de la crítica (Rodríguez, 2007, p. 338).

[...] que la Societat Verdaguer tingui una decisiva participació de base en l'actual *verdaguerisme* (Torrens, 2004-2010, p. 82).

[...] poetes, narradors i estudiosos de l'obra de Carner, amb el comú denominador del *carnerisme* (Comadira, 2007, p. 4).

El *ribisme* volia dir rigor moral, severitat literària, anti-folklorisme, una lluita aclaparadora per la cultura (Riba, 1991, p. 297).

[...] en una cara llueix el *sagarrisme*, regressió al temps dels avis, i d'un altre el *rabadanisme* de Folch i Torres (Carrión, 1931, p. 5).

[...] «*montaignisme*» de Fuster a risc també de caure en un impossible i retroactiu «*fusterisme*» de Montaigne (Mira, 2005, p. 29).

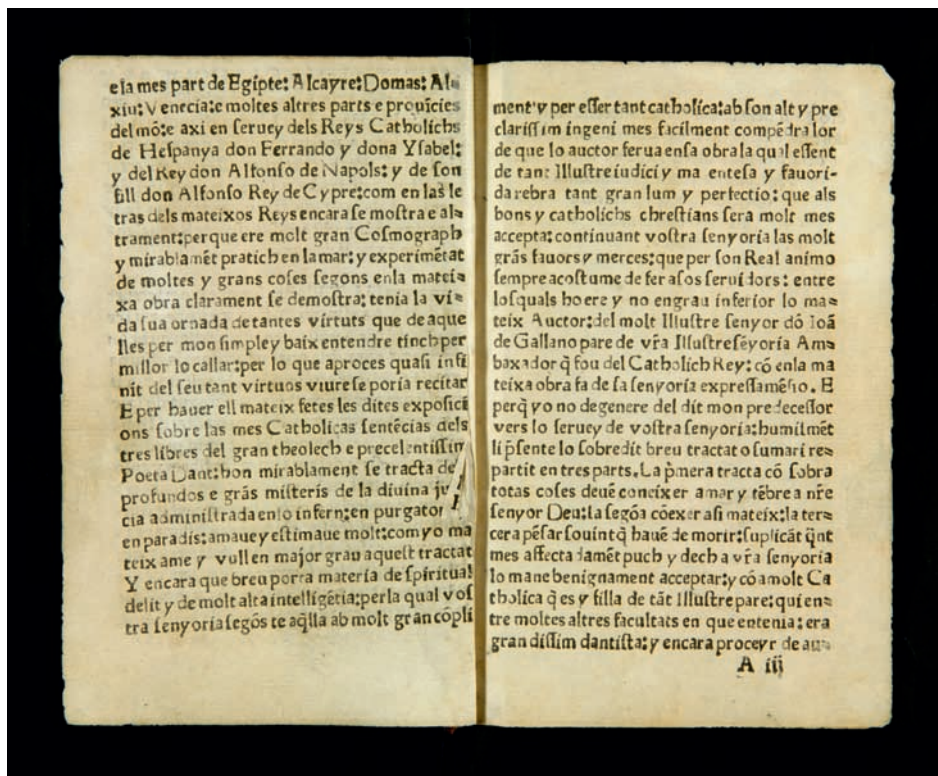
Davant els imitadors, s'ha encastellat cada vegada més en el monzonisme (Villena, 2004, p. 6).

Els autors a què es fa referència (Homer, Píndar, Virgili, Horaci, Sèneca, Dante Alighieri, Ausiàs March, Jacint Verdaguer, Josep Carner, Carles Riba, Josep Maria de Sagarra, Joan Fuster, Quim Monzó) són només alguns del conjunt de què s'han construït els substantius sufixats amb *-isme*. Podem afegir, com d'ús sovintejat, des dels segles XIII i XIV, *jauminisme* (Jaume el Conqueridor), *metgisme* (Bernat Metge), *turmedisme* (Anselm Turmeda), *martorellisme* (Joanot Martorell), *corellisme* (Joan Roís de Corella) i, fent un petit salt cronològic per no fer-ho llarg, trobar, ja dins els segles XX i XXI, *papasseitisme* (Joan Salvat Papasseit), *espriuisme* (Salvador Espriu), *marçalisme* (Maria Mercè Marçal) i tot un seguit de possibilitats que no cal exposar i que tothom pot suposar.

Són exemples inserits, però, als diccionaris generals de la llengua (Alcover, 1930-1962; *Gran diccionari*

de la llengua catalana, 1998; *Diccionari de la llengua catalana*, 2007) alguns termes d'especialitat, primerament, originals dels Països Catalans, com *lul·lisme* (Ramon Llull) i *vallfogonisme* (Francesc Vicent Garcia, rector de Vallfogona), i també, de fora, hi trobem *petrarquisme* (Petrarca), *gongorisme* (Góngora), *voltairisme* o *volterisme* (Voltaire) i *byronisme* (Byron), entre d'altres.

Tots aquests derivats comporten l'existència paral·lela dels substantius i adjectius formats amb el sufix *-ista*, del qual hi ha, si més no, un exemple del segle XV, observat al *Vocabulari de la llengua catalana medieval* de Lluís Faraudo de Saint Germain (en construcció), tret del buidatge de l'obra *Sentències cathòlicas del diví poeta Dant florentí* (Ferrer, 1545, full Aiiij-r). La derivació que féu aquest autor va ser el mot *dantista*, com es veu a la darrera línia del següent text reproduït, per raó, com és natural en els qui escriuen, de la necessitat d'anomenar una característica d'aquell de qui es tracta, és a dir, en aquest text, d'en Joan de Gagliano.

5 Conclusió

La llengua catalana afegeix, doncs, al conjunt terminològic universal, tot un seguit de mots d'especialitat, derivats per sufixació amb *-isme*, *-ista*, a l'àmbit de coneixement de la literatura, talment com d'altres llengües han fet i fan en aquest mateix àmbit, amb els antropònims de les seves màximes autoritats literàries.

El trajecte de creació de neologismes de caire literari, quant als estils d'autoria personal, acaba, com s'ha

dit al paràgraf anterior, com una útil aportació al vocabulari universal, que ha de sortir de les llengües que tenen aportacions documentades en aquest àmbit de l'estil, i la catalana n'és una de tantes; difícilment una cultura que no ha conservat documents orals o escrits característics d'autor, que no en produeix qualitativament i quantitativament amb un nivell considerable, pot establir una denominació pròpia d'un llenguatge d'especialitat, que deriva, d'una banda, d'un mecanisme general i espontani de la llengua, la sufixació,

i, de l'altra, d'una tradició en l'anàlisi literària que permeti destriar els estilemes formals i de contingut, dits també *usus scribendi* o trets d'estil, dels usos generals de la llengua en què escriu un autor, de manera que donin sentit i significat al mot d'especialitat que s'obtingui.

Creat i conceput el neologisme pels especialistes (Cabrè, 2009, p. 9), per exemple *dantisme*, són periodistes, de tots els mitjans de comunicació, i professors d'ensenyament de secundària, qui, valent-se de la seva capacitat de projecció sobre el públic i el jovent de les aules, el difonen, el sotmeten a un procés d'estandardització que haurà de tancar el procés d'instal·lació a la llengua mitjançant la seva inclusió en les bases de dades i dels vocabularis especialitzats.

Sobre els mots d'estil literari personal, els professionals de la terminologia tenen dues missions a fer:

1) Donar-los la consideració de neologisme; tenint en compte on és la línia, la fina línia, que estableix que un terme és, ja o encara, un terme d'especialitat. L'exemple citat de *dantista* existeix en català, que es pugui documentar, des de l'any 1545. Una perspectiva sincrònica fa entendre que *dantista* és un neologisme en l'estàndard que corre pel carrer i gairebé un arcaisme en el corpus de la crítica literària. Com es comprèn això? «La neologicitat depèn d'un conjunt complex de factors, que va més enllà de la freqüència i la novetat, i creiem que un d'aquests factors és la raresa, entesa com la qualitat de transgressió de la regla amb què està formada una paraula» (Freixa, 2010, p. 8).

2) Aquesta segona té més mèrit que la primera i consisteix a donar una definició sintètica, que sigui ràpidament entendible per qualsevol lector habitual d'un diccionari. Si els crítics fan una reflexió sobre els textos dels autors literaris a fi d'obtenir els estilemes i, al capdavall, omplir de significat denotatiu la manera de fer, d'escriure i de pensar, és a dir, l'estil, els terminòlegs han de fer un buidatge d'aquestes reflexions, i han de generar una síntesi que determini allò essencial i diferencial respecte dels altres autors, alhora que permeti de fixar-ne les similituds que pugui haver-hi entre ells, tot i que siguin d'etapes, moviments, corrents o col·lectius distints.

Anem per feina, no pas amb la intenció de donar definicions extenses i especialitzades sinó senzilles i selectives, i exemplifiquem amb mots que no entren en els diccionaris generals:

- *rodoredisme*: estil literari de Mercè Rodoreda caracteritzat per fer parlar i explicar-se a si mateixos els personatges al llarg de la narració mitjançant el monòleg interior, expressant la por als efectes dels seus comportaments anteriors, presents o imminents.
- *verdagerisme*: estil literari de Jacint Verdaguer caracteritzat per fer servir els possessius àtons, l'article *lo*, un lèxic muntanyenc i sentimental delimitat (*bosc*, *aucell*, *broma*, *escull*, *cim*, *rocam*, *auroneta*, *rossinyol*, *càntic*), la presència de personatges mitologicomàgics pertot arreu (titans, follets, gegants, genis, àngels) i

la metamorfosi dels accidents geogràfics de Catalunya a éssers humans (*prosopopeia*), sempre introduint la toponímia pròpia del país (Montjuïc, Tibidabo, Pirineu, Prada).

- *zolisme*: estil literari d'Émile Zola caracteritzat per traslladar una crítica social fatalista en narracions protagonitzades pel proletariat i el lumpen, representant minuciosament ambients degradants de la condició humana, a fi de corroir, paràgraf rere paràgraf, qualsevol interpretació optimista de la realitat narrada.

Arribats en aquest punt, vindrà:

1) La transformació final del mot d'especialitat, que, si té l'èxit que n'han tingut d'altres, passarà al lèxic comú (es popularitzarà) i abandonarà la seva categoria de terme d'especialitat (i fins i tot, en un moment o altre, deixarà de ser vist com un neologisme pel públic en general) i, tot seguit, serà inclòs als diccionaris generals de la llengua.

2) La divulgació del terme a d'altres llengües, talment com hem fet en català amb mots com els ja esmentats, derivats dels antropònims d'autors que formen part del bagatge universal dels qui reben un ensenyament bàsic (*ferrerisme*, *guimerisme*, *ribisme*). Seran els terminòlegs d'aquestes llengües els qui inclouran allò que d'antuvi era un mot d'especialitat dels crítics catalans en un mot d'especialitat dels crítics d'altres cultures. I d'aquí que siguin acceptats com a mots del lèxic comú de l'anglès, del francès o de l'italià, dependrà més que res de l'èxit literari que tingui l'autor en qüestió en la llengua de destinació del neologisme. No té cap lògica que una llengua com la catalana, tradicionalment minoritzada, sí, però amb els atributs generatius naturals i alhora dependents de les relacions amb la resta de llengües del sistema universal, no destini alguns esforços de la seva creació espontània a la selecció, formalització i classificació de tota aquesta terminologia capdavantera arreu del món; tampoc té cap lògica entestar-se a voler contribuir, des del punt de vista neològic, en aquells camps on la cultura catalana no pot fer aportacions pràctiques des de l'àmbit tecnològic o científic. Pocs neologismes generarà una indústria informàtica o aeroespacial catalana que no s'expressa en català.

La pregunta inicial d'aquest treball sobre la presència dels mots dels estils literaris personals als diccionaris, a les bases de dades terminològiques i als vocabularis d'especialitat ja ha estat donada: testimonial, mínima i fora de la realitat dels textos que s'elaboren als àmbits periodístic i de crítica literària.

Si atenem el títol d'un article publicat a *Terminàlia*, que defineix els Països Catalans com «una àrea de concentració de coneixement i activitat terminològica» (Cabrè, 2009, p. 8-13), en llegim el contingut, presidit per la idea que «les llengües no són un patrimoni de les institucions sinó dels parlants» i considerem les aportacions més excel·lents de la cultura catalana, comprendrem que si els nostres parlants han destacat, entre d'altres, en algun àmbit del coneixement és en el

de la literatura. D'aquí, doncs, vindrà, en part, la majorització del català, segurament minoritzat políticament però no pas culturalment ni científica, i se'n derivarà, conseqüència lògica, la seva recepció en altres cultures, com a llengua necessària per l'aportació que els seus parlants fan a la cultura universal. Cap altra llengua pot conceptuar un estil literari que sigui potser relacionable però no pas equiparable a l'ausiasmarquisme, el vallfogonisme, el verdaguerisme, el pitarrisme, el maragallisme, el leveronisme, l'espriuisme, el ferraterisme (< Gabriel Ferrater), el rodoedisme o el marçalisme (< Maria Mercè Marçal), i en totes, però, s'hi pot comprendre, d'una banda, el significat transparent que comporten i, de l'altra, la utilitat que donen, primerament, a la crítica literària comparativa i, en segon lloc, a l'autoconeixement de l'ésser humà; tot com a resultat d'una intel·ligent combinació d'esforços entre crítics literaris, públic i terminòlegs al dia. Ja ha estat demostrat *de facto* que l'opció de la creació neològica artificial, que no surti als textos reals, no obté l'èxit que la creació dels parlants i usuaris sí que sap menar espontàniament. «La creació de termes en laboratori, si bé és necessària en una determinada situació, no es pot convertir en una activitat permanent» (Cabrè, 2009, p. 14).

Qui sap si seran realitat d'aquí a no gaire, com ja ho són ara els termes monzonisme (< Quim Monzó) o sergipamiesisme (< Sergi Pàmies), d'altres mots d'especialitat com capmanyisme (< Maria Aurèlia Capmany), vicensvivismisme (< Jaume Vicens Vives), martipolisme (< Miquel Martí i Pol), pedrolisme (< Manuel de Pedrolo), angladisme (< M. Àngels Anglada), carmerierisme (< Carme Riera), margaritimisme (< Joan Margarit), torrentisme (< Ferrant Torrent) o pinyolisme (< Albert Sánchez

Pinyol). La predicció es fa difícil d'assegurar, com en tantes altres coses; sí que es pot, però, predir que, cas que n'hi hagi, augmentarà la longitud dels derivats, per raó que a fi d'evitar confusions amb derivats ja existents caldrà agafar alguns antropònims amb els dos cognoms, com ferratermorisme (< Josep Ferrater i Mora), o amb les dues parts de nom i cognom, per exemple lolabadiisme (< Lola Badia), que caldrà per compaginar-lo amb badiisme (< Antoni Badia i Margarit), com també blaiibonetisme (< Blai Bonet), per raó d'eufonia selectiva.

No és pas cap cabòria extravagant parlar d'aquestes derivacions, no es pot anar contra natura i l'espontaneïtat innocent de qui redacta. De fet, en altres àmbits de la vida quotidiana, qui no coneix o accepta els conceptes de pujolisme (< Jordi Pujol, polític) o masisme (< Artur Mas, polític), nicolekidmanisme (< Nicole Kidman) o angelinajolisme (< Angelina Jolie), messisme (< Leo Messi, futbolista) o ronaldisme (< Cristiano Ronaldo, futbolista), spielbergisme (< Steven Spielberg, director de cinema) o eastwoodisme (< Clint Eastwood, director de cinema), katyperrisme (< Katy Perry, cantant) o madonnisme (< Madonna Louise Veronica Ciccone, cantant), fosterisme (< Norman Robert Foster, arquitecte) o bofillisme (< Ricard Bofill, arquitecte), alcoberrisme (< Ramon Alcoverro, filòsof) o estraquisme (< Núria Estrach i Mira, filòsofa)?

Si les poetesses que ara aconsegueixen de publicar reïxen, en el futur trobarem als corpus neològics belisme (< Sílvia Bel, poetessa, 1982-) o noguerisme (< Laia Noguera, poetessa, 1983-), talment com ara tractem d'abellonisme (< Montserrat Abelló, poetessa, 1918-2014) i ningú poc que se n'estranya. ✿

Bibliografia

- ALCOVER I SUREDA, Antoni Maria; MOLL I CASASNOVAS, Francesc de Borja (1930-1962). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Moll.
- ALEGRET I LLORENÇ, Joan (2010). «Presentació i anàlisi de la novel·la *Lo cant de les veritats* (Barcelona, 1857)». A: MASSOT I MUNTANER, Josep (ed.). *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes* [Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat], vol. LX: Miscel·lània Joaquim Molas, núm. 5, p. 123-152.
- ANGUERA I SOLER, Montserrat (2009). *La Celi*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ASPERTI, Stefano (1993). «La qüestió de les prosificacions en les cròniques medievals catalanes». A: *Actes del Novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Vol. 1. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 85-138.
- BONNER, Anthony (2012). *L'Art i la Lògica de Ramon Llull: manual d'ús*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- BONNER, Anthony; RIPOLL I PERELLÓ, Maria Isabel (2002). «Una eina per “mostrar ciència al poble” / A tool to “give knowledge to the people”». A: *Diccionari de definicions lul·lianes / Dictionary of Lullian Definitions*. Barcelona: Universitat de Barcelona; Palma: Universitat de les Illes Balears.
- CABRÉ I CASTELLVÍ, Maria Teresa (2000). «Terminologie et linguistique: la théorie des portes». *Terminologies Nouvelles*, 21: Terminologie et diversité culturelle, p. 10-15.

- CABRÉ I CASTELLVÍ, Maria Teresa (2008). «Aspectes sobre la neologia: la novetat lèxica a través de dos diaris catalans». A: CABRÉ I CASTELLVÍ, Maria Teresa; FREIXA I AYMERICH, Judit; SOLÉ I SOLÉ, Elisabet (ed.). *Lèxic i neologia*. 2a edició. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA). Observatori de Neologia: Documenta Universitària, p. 55-65.
- CABRÉ I CASTELLVÍ, Maria Teresa (2009). «El context català, una àrea de concentració de coneixement i activitat terminològica». *Terminàlia*, 0, p. 8-14.
- CABRÉ I CASTELLVÍ, Maria Teresa; DOMÈNECH I BAGARIA, Ona; ESTOPÀ I BAGOT, Rosa (2014). *Mots nous en català / New words in Catalan: Una panoràmica geolectal / A diatopic view*. Amsterdam/Filadèlfia: John Benjamins Publishing Company, p. 48-50 i 55.
- CARBONELL, Antoni (1979). *Literatura catalana: dels inicis als nostres dies*. Barcelona: Edhasa. 538 p.
- CARNER I PUIG-ORIOI, Josep (1986). «De l'acció dels poetes a Catalunya». A: *El reialme de la poesia*. Barcelona: Edicions 62, p. 76-95. [Primera edició de l'article: 1908]
- CARRION, Ambrosi (1931). «L'agonia del teatre català». *Justícia Social*, 23 (12 desembre), p. 5.
- COMADIRA I MORAGRIEGA, Narcís (2007). «Colls i punys». *El País. Quadern* (13 desembre).
- Diccionari català-castellà-llatí-francès-italià: Tomo primer* (1839). Barcelona. [Editor: Una Societat de catalans]
- Diccionari de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<http://dlc.iec.cat>> [Consulta: 1 març 2016].
- Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana: Volum primer* (1900). Barcelona: Salvat.
- EDO I JULIÀ, Miquel (2007). *Carducci a la literatura catalana: recepció i traduccions*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- ESTEVE, Joan (1489). *Liber elegantiarum latina et valentiana lingua*. Venècia: Paganini de Paganinis.
- ESTEVE, Joaquim; BELVITGES, Josep; JUGLÀ I FONT, Antoni (1803). *Diccionario catalan-castellano-latino*. Barcelona: Oficina de Tecla Pla.
- FERRER DE BLANES, Jaume (1545). *Sentències cathòlicas del diví poeta Dant florentí*. Barcelona: Rafael Ferrer i Coll, full Eiii-r.
- FLISCUS, Stephanus; AMIGUET, Jeroni (1502). *Sinonima variationum sententiarum eleganti stilo constructa ex italico sermone in valentinum*. València: Cristòfor Koffman.
- FREIXA I AYMERICH, Judit (2010). «Paraules amb rareses». *Terminàlia*, 1, p. 7-16.
- Full lexicogràfic de la Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències* (1978). Barcelona: Comissió Coordinadora Lexicogràfica de Ciències.
- FUSTER I TARONGER, Just Pastor (1827). *Breve vocabulario valenciano-castellano sacado de varios autores*. València: Josep Gimeno.
- GAVAGNIN, Gabriella (2005). *Classicisme i Renaixement: Una idea d'Itàlia durant el Noucentisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 324 p.
- GITART, Onofre Bartomeu (1607). *Repertori general y breu sumari per orde alphabetich de [f]otes les materies dels Furs de València fins les Corts del Any 1604*. València: Pere Patrici Mei.
- Gran diccionari de la llengua catalana* [en línia] (1998). Barcelona: Enciclopèdia Catalana. <<http://www.diccionari.cat>> [Consulta: 1 març 2016].
- GUERRERO RAMOS, Gloria; PÉREZ LAGOS, Manuel (2012). «¿Es la composición culta, en la actualidad, el procedimiento más productivo para la creación de neologismos?». *Terminàlia*, 6, p. 26-36.
- LABÈRNIA I ESTELLER, Pere (1864). *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana y llatina: Tomo 1*. Barcelona: Espasa Germans, p. 63.
- LACAVALLERIA, Pere (1642). *Dictionario castellano. Dictionaire françois. Dictionari catala*. Barcelona: Pere Lacavalleria.
- LACAVALLERIA I DULACH, Joan (1696). *Gazophylacium catalano-latinum, dictiones phrasibus illustratas, ordine literario comprehendens, cui subijcitur irregularium verborum elenchus*. Barcelona: Antoni Lacavalleria.
- MANENT I SEGIMON, Albert (1982). *Josep Carner i el Noucentisme: Vida, obra i llegenda*. Barcelona: Edicions 62. 362 p.
- MEDINA I CASANOVAS, Jaume (2009). «Una introducció a l'obra catalana de Ramon Llull». *Notandum*, 20, p. 15-26.
- MESEGUER I ESPADA, Maica (2003). «Lectures al desert». A: *Exemplar per sextuplicat i altres narracions*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 35-44.
- MESEGUER I PALLARÉS, Lluís Bartomeu (1995). «Les metàfores de la Nova Cançó». A: SCHÖNBERGER, Axel; STEGMANN, Tílbet Dídac. A: *Actes del Novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MIRA I CASTERA, Joan Francesc (2005). *Literatura, món, literatures*. València: Universitat de València. 148 p.
- MOLINS I CASANYA, Manuel (2008). «Un vol de coloms». A: FOGUET I BOREU, Francesc (ed.). *Teatre en temps de guerra i revolució (1936-1939)*. Barcelona: Punctum: Generalitat de Catalunya.
- NADAL I FARRERAS, Josep Maria; PRATS I DOMINGO, Modest (1982). *Història de la llengua catalana. Vol. 1: Dels orígens al segle xv*. Barcelona: Edicions 62.

- POU, Onofre (1575). *Thesaurus puerilis*. València: Pere de Huete.
- POU, Onofre (1591). *Thesaurus puerilis*. Perpinyà: Samsó Arbús.
- POU, Onofre (1600). *Thesaurus puerilis*. Barcelona: Rafael Vives.
- PRADAS I CAULÍN, Eni (2007). «El projecte Ignasi Ubac en la segona meitat dels anys setanta. La revista *Tecstual*». A: PONS I JAUME, Margalida (ed.). *Textualisme i subversió: Formes i condicions de la narrativa experimental catalana (1970-1985)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 127-153.
- RIBA I BRACONS, Carles; GUARDIOLA I NOGUERA, Carles Jordi (ed.) (1991). *Cartes de Carles Riba, II: 1939-1952*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- RODORÉDA I GURGUÍ, Mercè (2002). *Primeres novel·les. Vol. II: Un dia de la vida d'un home / Crim*. Barcelona: Fundació Mercè Rodoreda.
- RODORÉDA I GURGUÍ, Mercè; ARNAU I FAIDELLA, Carme (ed.) (2001). *La meua Cristina i altres contes*. Barcelona: Hermes. 175 p.
- RODRÍGUEZ I RISQUETE, Francesc Josep (2007). «El mestratge de Pere Torroella». A: *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Volum III*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ROS I HEBRERA, Carles (1739). *Breve diccionari valenciano-castellano*. València: Josep Garcia.
- ROS I HEBRERA, Carles (1764). *Diccionario valenciano-castellano*. València: Benet Monfort, p. 81.
- ROSEMBACH, Joan (1502). *Vocabolari molt profitos per apendre lo catalan alamany y lo alamany catalan*. Perpinyà: Joan Rosembach.
- RULL I MURUZÀBAL, Xavier (2000). «Descripció del sufix -ist/m» [en línia]. *Journal of Catalan Studies: Revista Internacional de Catalanística*, 3. [Consulta: 20 juny 2016]
- RULL I MURUZÀBAL, Xavier (2007). «Els derivats amb el sufix -ism». A: RULL I MURUZÀBAL, Xavier. *Els substantius d'acció i efecte en català*. Tesi doctoral. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, p. 414.
- RULL I MURUZÀBAL, Xavier (2009). *De la sufixació en català: Apunts i reflexions (1999-2009)*. Benicarló: Onada.
- TALAVERA I MUNTANÉ, Meritxell (2013). «De la inspiració i l'ofici en la poètica de Rodoreda». A: PUJOL PARDELL, Jordi; TALAVERA I MUNTANÉ, Meritxell (ed.). *Mercè Rodoreda i els clàssics*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, p. 129-172.
- TORRE, Pere (1653). *Dictionarium seu thesaurus catalano-latinus, verborum, ac phrasium*. Barcelona: Antoni Lacavalleria.
- TORRE, Pere (1701). *Dictionarium seu thesaurus catalano-latinus, verborum, ac phrasium*. Barcelona: Antoni Ferrer.
- TORRE, Pere (1726). *Dictionarium seu thesaurus catalano-latinus, verborum, ac phrasium*. Barcelona: Joan Piferrer.
- TORRENTS I BERTRANA, Ricard (2004). «Any Verdaguer 2002. Balanç i repte». A: *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Vic (17 i 18 d'octubre de 2003)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 79-82.
- UTRILLO I MORLIUS, Miquel (1932). «Inauguració del monument a Santiago Rusiñol». *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, 2, 15.
- VILLENA, Lluís Antoni de (2004). «Fa dècades que Quim Monzó (Barcelona, 1952) és l'impertinent oficial del país». *El Periódico*. Llibres (6 de maig), p. 6.
- Vocabulari de la llengua catalana medieval de Lluís Faraudo de Saint-Germain*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [En elaboració]